

JEAN-CLAUDE CARRIÈRE

Credo – Hiszek

Antenne 2 / Balland, Paris, 1983

Fordította
Mihalovics Árpád

Előszó

Egy jezsuita atya, bizonyos Lefebvre főtisztelendő tollából 1866-ban Párizsban *Az örültségről vallási vonatkozásban címmel* nagyon különös munka jelent meg.

A szerző teljesen egyszerű, új elméletet ismertet, aminek viszont nagy jövőt szán. A teória lényege tömören: az ateisták örültek.

Lefebvre atya egy (őt 1852-ben ért) természetfölötti, s számára a könyv vázát ki nyilatkoztató sugallatról számol be: mindazok, akik nem részesei a katolikus hitnek – örültek. Ezért ahelyett, hogy kiátkoznánk őket vagy harcba szállnánk velük, fontosabb, hogy mindenekelőtt gondunk legyen rájuk.

Eme bizonyosságtól teljességgel áthatottan Lefebvre atya tanulmányozni kezdte korának elmegyógyászait, Pinelt és Esquirolt. Kapcsolatba lépett szakemberekkel, s előadta nekik saját nézetét. „Azok először megdöbbenek – mondta –, azután elégedettnek tűntek.” S ekkor megírta könyvét, amelyben, az ateizmus leküzdésére bezárást és hideg zuhanyt javasol, s természetesen a káros olvasmányok és az ártalmas érintkezések betiltását.

Ma rendkívül érdekesnek tűnik, ahogyan Lefebvre az ateistákat osztályozza: hívőkre és hitetlenekre osztja őket, akik között ott találjuk a protestánsokat és a zsidókat (örültek valamennyien, mindegyiket zárkába kell csukni); aztán ott vannak a materialisták és a panteisták: ez utóbbiakat véli az összes között a legrosszabbaknak, határozottan gyógyíthatatlanoknak nyilvánítva őket.

Ma Lefebvre atyát – aki számunkra nyilvánvalóan bolondnak tűnik – igazi előfutárnak is mondhatjuk. Bámulatos kaput nyitott a modern időkre. Napjainkban, amikor amerikai pszichológuscsoportok arról értekeznek, hogy úgy kell foglalkozni minden társadalmi felforgató elemmel – a terroristáktól az egyszerű sztrájkolóig – mint olyan mentális betegekkel, akik nincsenek tudatában betegségüknek, és most, amikor ez az ideológiai-gyógyászati módszer – amint azt valamennyien tudjuk – a keleti országokban nagy tekintélynek örvend, hallatlanul tanulságos elolvasnunk Lefebvre atya megdöbbenő értekezését. A fanatizmusnak eme váratlan megjelenésével kapcsolat-

ban legalább annyira szórakoztató, mint amennyire elborzasztó olvasmányélményben lesz részünk.

Évek óta őrizgetem a *Le Monde* egyik cikkét, amely Valentin Moroz ukrán történész szomorú históriáját beszéli el. A férfit letartóztatták, hosszú vattatásnak vetették alá és végül, mint örültet internálták, mert hitt Istenben. S ráadásul mintegy tíz év óta semmi hírünk róla.

A *Credo – Hiszek* kísérlet arra, hogy rekonstruáljuk ezt az elveszett dialógust. Oly módon, hogy mindkét fél (vagy inkább mindkét oldal) számára megpróbáljuk megadni a legjobb érvelési lehetőséget. Valamennyi személyt a jó szándék jellemzi. Mindegyik segíteni akar a másoknak. De egy merev rendszer, a saját igazság bizonyossága, továbbá az erőviszonyok és a különböző elképzelések befogadásának szinte fizikai lehetetlensége az elkerülhetetlen bezáráshoz vezetett. Nincs itt szó sem dokumentumfilmről, sem politikai pamfletről, sem pedig hitvallásról. Amiről van, az nem más, mint a megnyilatkozás, a szólás szabadsága.

Buñuel *Téjut* című, 1968-as keletkezésű műve óta mindig kerestem az alkalmat, hogy teljesen más módon újra visszatérjek a legrégebbi és legkönyörtelenebb, mármár „kiütéses” témához, a „nekem van igazam”-hoz. A *Credo – Hiszek* egy különös modernkori tény és egy XIX. századi obskurus könyv találkozásából született. Egyike azoknak a véletleneknek, amelyek elvarázsolják ezt a kis történetet, miközben szemernyit sem módosítják a nagy történelmet.

Jean-Claude Carrière

1

Negyven-negyvenöt év körüli, még fiatal férfi lépked egy bizonyos hivatali épület folyosóján, amelynek egyik oldalát beüvegezték, de alig lehet rajta kilátni egy kertre, távolabb pedig egy utcára. A folyosó másik oldalán, az ajtók között hirdetőablak vannak, amelyekre papírfecniket, felhívásokat és hirdetményeket ragasztottak.

Szürke egyenruhás rendőr kíséri a lépdelő férfit, aki egy folyosófordulónál, nem tudván merre menjen, megáll. A rendőr ujjával mutatja a követendő irányt. Újra elindulnak.

Elhaladnak egy ajtó előtt, amelynek két oldalán két férfi és egy nő várakozik székeken ülve. Az egyik férfi halkán beszélget a nővel. A másik kisméretű könyvet olvas.

A rendőr társaságában közeledő férfi öltözete nagyon igényes. Rövid haja van és nyakkendő hord. Fesztelenül viselkedik. Kétségkívül művelt és jól szituált ember benyomását kelti.

Valahol a folyosón egy Marx Károly-szobor áll.

A férfiak a folyosó végére érnek. Megállnak egy ajtó előtt. A rendőr int a férfinak, hogy várjon, majd bekopog. Belép; a férfit egyedül hagyja, aki egy ablaknyíláshoz megy, s kis ideig kifelé néz. A hivatali épületek előtt fákkal beültetett kertet, távolabb pedig egy utcát lát.

Semleges kép, inkább kellemesnek mondható; mintha Kelet-Európát idézné meg.

A kertben néhány játszadozó gyerek, az utcán autók.

2

A rendőr kijön az irodából és szól a férfinak, hogy bemehet. „Professzor”-nak szólítja.

A férfi lassan, talán túlságosan is lassan, visszafordítja a tekintetét a kert és az utca felől. Belép a dupla ajtón.

A rendőr kint marad a folyosón.

3

A professzor viszonylag tágas szobában találja magát, amit két ablak világít meg. A kilátást akadályozandó az ablakok előtt a fehér függönyök be vannak húzva. Az irodából még egy ajtó nyílik.

Egy férfi, aki viselkedésével nyilvánvalóvá teszi, hogy ő a saját irodájában van, feláll és fogadja a jövevényt, de kezet nem nyújt:

– Platna rendőrbiztos. Üljön le, kérem! Köszönöm, hogy eljött.

Az íróasztalával szembeni székre mutat. A professzor helyet foglal. Kicsit körülnéz, miközben a rendőrbiztos is leül és kinyit egy dossziét. A helyiségben fémszekrények vannak és egy kis íróasztal a titkárnő számára, továbbá néhány szék és egy ruhafogas. Ami különösnek tűnik, hogy van még egy szabad íróasztal a rendőrbiztos íróasztalával derékszögben elhelyezve.

A falon két azonos magasságban felakasztott arckép: az egyik Marx Károlyé, a másik Leniné. A további dekorációk nem túlzottan eredetiek, s eléggé megfakultak: bekeretezett fotó, ami egy Vörös téri felvonulásról készült, továbbá egy aratási jelenetet ábrázoló felvétel, meg egy hegyvidéki táj képe.

A biztos a dossziét tanulmányozza.

Az ülő férfi erősen koncentrálni próbál nyugodtan lélegezni.

Kopogtatnak az ajtón. Kipirult fiatal nő lép be és kifulladásra mondja:

– Elnézést kérek. Lekéstem az autóbust.

A rendőrbiztos semmit sem válaszol.

A nő gyorsan felakasztja a kabátját és kezében egy gyorsírótümbbel helyet foglal a kis íróasztalnál. Rá sem tekint az ott ülő, várakozó férfira.

Ekkor a biztos megkérdezi:

– Lenszkijnek hívják? Alekszandr Lenszkij?

– Pontosan.

– Negyvenkét éves, az összehasonlító szociológia professzora az egyetemen.

– Igen.

– Diákjai milyen korúak?

– Tizennyolctól huszonhárom évesig.

Jegyzeteiben kutatva a biztos még hozzáteszi:

– Nős, két gyermeke van és egy gépkocsi tulajdonosa. A felettesei láthatólag nagyon elégedettek önnel. Anyja él még?

- Igen.
- Korábban futballozott?
- Igen, az egyetem csapatában.
- Érdekli a mozi és az evezés.
- Fuvolázom is.
- Látom.

A biztos mögött a titkárnő – miután egy kissé kifújta magát – jegyzetelget.

4

A biztos kihúz egy fiókot, ahonnan két tárgyat vesz elő és maga elé helyezi őket az íróasztalra. Az egyik egy misekönyv, régi misszálé. A másik egy rózsafüzér, a végén kis keresztrel.

- Felismeri ezeket a tárgyakat?

A professzor csak egy pillantást vet rájuk és könnyedén válaszolja:

- Igen.
- Ezeket önnél találták, az íróasztalában.
- Észrevettem az eltűnésüket.
- Tehát elismeri, hogy az önéi.
- Igen, az enyémeik.

– Kíváncsiságból, a régiségük miatt tartja őket, vagy bizonyos értéket tulajdonít nekik?

Két másodperc tétovázás után a professzor azt válaszolja:

- Bizonyos értéket tulajdonítok nekik.
- Egy nagyon egyszerű kérdést teszek fel önnek: hisz ön Istenben?
- Igen, biztos úr.

Első alkalom, hogy a titkárnő jegyzeteiből felemeli a szemét, és egy pillantást vet a professzorra.

- Ez nem tilos... úgy gondolom.
- Nem, ez nem tilos. Abszurd lenne megtiltani.

5

Rövid csend után a rendőrbiztos újra magához veszi a szót:

- Van egy másik kérdésem: ön keresztény?
- Katolikus vagyok.
- Azaz követi a katolikus vallás parancsait?
- Igen. Emiatt vagyok itt?
- Esetleg lenne egy másik oka is, ami miatt most itt van nálam?
- Nem mintha tudnám...

– Nos, mindjárt megmondom, miért van itt. Nem tilos hinni Istenben. Választásának istenében. De ön, professzor, közvetlen kapcsolatban van tanítványaival. Professzorként közszereplő. Tehát szükségszerűen példakép.

– Tanítványaim – válaszolja Lenszkij – egyáltalán nem ismerik meggyőződésemet. Erre vigyázok.

– És otthon? A családjában?

– Ott is figyelek erre.

– Régóta hisz ön Istenben?

– Gyerekkorom óta.

– Szülei hívő emberek voltak?

– Édesanyám igen.

– És ön soha nem kételkedett?

– De igen, fiatalkoromban. De már körülbelül tizenöt éve, hogy soha nem kételkedem.

6

Ebben a pillanatban hirtelen kinyílik az iroda ajtaja és egy nő tűnik fel. Belép, s csupán ennyit mond:

– Jó napot kívánok.

Megjelenésén a biztos nem csodálkozik:

– Jó napot. Jól vagy?

A nő kezét fog vele és üdvözlí a titkárnőt. Leveszi a nyaka köré tekert gyapjúsálat és felrakja a fogastra, miközben hozzát teszi:

– Sikerült elkapnom egy kis hurutot.

Leveti és felakasztja a kabátját is, majd a biztosával derékszögben elhelyezett, szabad íróasztalra mutatva kérdezi:

– Ülhetek ide?

– Kérlek.

Miközben leül, rámosolyog a professzorra:

– Ön Lenszkij professzor?

– Igen.

– Olga Talberg vagyok. Pszichológus. Amikor az ön esetéről beszéltek nekem, nagy vágyakozás fogott el, hogy megismerjem.

A titkárnő feláll, hogy megmutassa neki, amit eddig jegyzetelt. Olga előveszi a szemüvegét a táskájából.

– Köszönöm – mondja a titkárnőnek.

Átfutja a gyorsírást jegyzeteket, miközben Lenszkij professzorhoz intézi a kérdését:

– Nem zavarja, ha egy kicsit elbeszélgetek önnel?

– Nem, egyáltalán nem.

– Nem fog elkésni emiatt valahonnan? Van még valami dolga?

A professzor érzékelhető, nyomatékos komolysággal válaszolja:

– Semmit sem irányoztam elő a mai napra.

Olga Talberg az iratokat letéve azt mondja:

– Az ön esete igazán nagyon érdekel engem. Ez a különös szükséglete a hinni akarásnak... Tudja ön, hogy nem csak Istenben hiszünk. Bizonyos személyek például

szilárdan hisznek a csillagokban. Ők abban hisznek, minden bolygó a bölcsőjük fölé hajolt, hogy sorsukat meghatározza. Ez teljességgel abszurd, s ezt ön is ugyanolyan jól tudja, mint én. Ezek az emberek ugyanolyan mélyen és ugyanolyan szenvedélyesen hisznek saját tévedésükben, mint ahogyan ön hisz Istenben.

– A szerencsében is lehet hinni – mondja a professzor. Vagy az eszmékben.

A párbeszéd erőltetés nélkül, egészen természetesen indult. Nyilvánvaló, hogy a pszichológusnő és a rendőrbiztos teljességgel megértette az „eszmék” szóban rejlő célzást. Olga Talberg tovább kérdez:

– Lát-e ön alapvető különbséget eme hitek és az istenhit között?

– Több különbséget is látok.

– Melyek azok?

– A bizonyítás szükséglete, egyebek között. Azok, akik a csillagokban hisznek, mindig megkísérlik bebizonyítani, hogy ennek a gyerekeségnek van valami alapja. Kétségbeesetten példákat citálnak. Én nem. Az én hitem belső bizonyosságból fakad.

– Lehetséges – veszi át a szót a pszichológusnő –, de én mindezt ugyanabba a kosárba helyezem. Az ön bizonyossága nem az enyém. Képzelve magát egy kicsit az én helyembe.

Lenzskij professzor első ízben mosolyog rá és így szól:

– Én nagyon könnyen oda képzelem magam. És ön el tudja magát képzelni az én helyemben?

– Az nem olyan egyszerű – válaszolja a nő. Ön azt mondja: belső bizonyosság. Én is szeretném. Mégis bizonyítékokat kerestek Isten létezésére.

– Régen, igen.

– De többé már nem keresnek?

– Nem tudom. Nem ez az, ami engem érdekel.

– Isten nem tesz bizonyosságot saját magáról, ő maga a bizonyosság. Így van?

– Igen.

– Engem, mindjárt elárulom önnek, mi érdekel – mondja a pszichológusnő. – Hogy lehet az, hogy egy ilyen intelligens ember, mint ön, egy materialista társadalomba született, s abban is nevelkedett, szociológus és professzor, nos, egy ilyen ember nem tud ellenállni a világ egyik legősibb tévedésének?

– Ön azért van itt, hogy megpróbáljon engem meggyőzni tévedésemről?

– Történetesen azért vagyok itt, hogy segítsek önnek.

– Köszönöm.

7

A nő elővesz egy zsebkendőt és megtörli az orrát.

A rendőrbiztos, aki enyhén fintorogva – mintha nem találna benne semmi élvezetet – cigarettázik, e pillanatban átveszi a szót:

– Van itt egy dolog, amit képtelen vagyok megérteni. Ön hisz Istenben, rendben van. De vannak itt egyéb dolgok is. Ön elfogadja a dogmákat? A Szentháromságot, a Szent Szület, az összes zagyvaságot?

– Természetesen – válaszolja a professzor.
 – Az ön számára ez az igazság? Például Krisztus feltámadása, ez igaz? Mennybeme-
 netele, a Szentlélek, mindezek az ön számára igazak?

– Igen.

– De ezeket, ezeket az igazságokat a zsinat határozta meg! Emberek! Szavazás útján!
 Egy más korban! De hisz ez középkori igazság, többnyire kompromisszumon alapuló
 igazság! És ma ön elfogadja ezeket a tegnapi apró igazságokat?

– Az igazság se nem tegnapi, se nem mai. Az igazság: igazság. Ezek az emberek,
 akikről ön beszél, isteni sugallatra cselekedtek.

A rendőrbiztos és a pszichológusnő röpké pillantást váltanak egymással. Úgy tűnik,
 azt gondolják, hogy komoly esettel van dolguk. Olga Talberg szinte azonnal átveszi a
 kérdező szerepét anélkül, hogy pillanatnyi szünetet engedne a professzornak, aki hol
 az egyik, hol a másik íróasztal felé fordul.

– Ön hisz az evolúcióban? A fajfejlődésben?

– Igen.

– A világ változik. Ön nem tagadja ezt?

– Nem.

– Most akkor mondja meg nekem, hisz-e ön a fejlődésben?

– Az anyagi, materiális fejlődésben igen.

– Amit kérdezni szeretnék, a következő: hisz-e ön abban, hogy az emberiség halad
 előre, s hogy ma jobb, mint tegnap volt?

A kérdezők mindketten feszültek és nagyon figyelnek. Egyiküknek sem áll szándé-
 kában, hogy a másikat alulértékelje.

Olga még hozzát teszi:

– Ez nagyon fontos kérdés.

– Tudom – mondja a professzor elgondolkodva.

– Válaszoljon nekem.

– Azt, hogy az emberiség halad előre, az iskolában is tanítják. Nehéz lenne ennek
 az ellenkezőjét állítani.

– Amit én hallani szeretnék, az az ön személyes és őszinte véleménye.

– Ezzel kapcsolatban nincs személyes véleményem.

Az első alkalom, hogy a pszichológusnő ingerült lesz, vagy legalábbis ingerültnek
 tűnik:

– Figyeljen ide, pontos kérdést teszek fel önnek. Van-e fejlődés az emberi társadal-
 makban? Az emberi létfeltételeket illetően. Ön szociológus, csak van véleménye. Kell,
 hogy legyen erről véleménye! És kérem, mondja el, világos?

A nő kifújja magát, lehiggad és már szelídebb hangon újra kérdezi:

– Mit tanít önnek a vallás minderről?

– Azt mondja, hogy az emberiség ellenállhatatlanul vonzódik, emelkedik Isten felé.

– Tehát bizonyos módon van fejlődés?

– Igen.

– Hallgasson meg. Tudom, hogy ez az előrehaladás nem teljesen világos. Hogy tele van bűnökkel, hátramenetekkel, katasztrófákkal. De el kell fogadnia, hogy mégiscsak megyünk valahová.

– Igen – mondja Lenszkij ingadozás nélkül.

– Rendben. Most felejtse el az anyagi, a materiális fejlődést. Felejtse el az Isten felé való felemelkedést. És egész egyszerűen válaszoljon: az emberiség jobb-e ma, mint hajdan volt?

A professzor hezitál. A pszichológusnő még kedvesen hozzát teszi:

– Egyszerűen. Válaszoljon nekem egészen egyszerűen!

A férfi, mielőtt megszólalna, kissé megrázza a fejét:

– Nem. Nem vagyok biztos abban, hogy az ember szíve ma jobb lenne, mint hajdanában volt.

8

A biztos feljegyez valamit egy papírfecnyire. Megszólal a kaputelefon. Megnyom egy gombot. Sercegő, érthetetlen hangot lehet hallani.

– Engedd be – mondja.

Szinte azonnal kinyílik az ajtó, egy egyenruhás rendőr bevezet egy Lenszkijnél idősebb férfit. A professzor, amikor meglátja a férfit, meglepettnek tűnik. Fejbiccentéssel üdvözlik egymást.

A rendőrbiztos az új jövevényhez fordul:

– Antonyin professzor, köszönöm, hogy eljött. Minden biztonnal ismeri Lenszkij professzort.

Antonyin láthatóan elég kényelmetlenül érzi magát, s még mindig állva válaszolja:

– Igen, kollégák vagyunk az egyetemen.

– Ön mit oktat... az egyetemen?

– Civilizációörténetet.

– Egyetlen kérdést teszek fel önnek, s megkérem, válaszoljon teljes őszinteséggel. Tudja-e, hogy az itt jelenlévő Lenszkij professzor hisz Istenben?

Antonyin professzort – miközben kerüli Lenszkij tekintetét –, meglepi a kérdés, hezitál:

– Azaz hogy... nem tudom, ez...

– Válaszoljon, ne féljen. Az ön véleménye szerint kollégája hisz Istenben vagy sem?

– Nos, hát... igen, nekem úgy tűnik, igen...

– Miben nyilvánult ez meg? – kérdi a biztos. – Hogyan jutott ez az ön tudomására?

– Hát nem is tudom... Nagyon egyszerűen...

– Mondja el nekünk. Ez nagyon fontos.

– Egyik nap a tanári szobában iratait rendezgette a rekeszes állványánál, én ott álltam mellette és észrevettem, hogy egy misszálét tart a kezében.

A biztos fölveszi az asztalra helyezett misekönyvet és felmutatja:

– Ez az?

– Igen, talán. Én akkor ott ettől zavarba jöttem, de semmit sem szóltam. Másik

alkalommal, egy szombati napon, elmentünk megnézni a múzeum új termeit. Amikor elhaladtunk a Szent Nikodémus–templom előtt, észleltem, hogy diszkrétan keresztet vetett.

– Van még valami egyéb?

– Nincsen. Hacsak nem a mendemondák, amiket terjesztenek róla. Az emberek mindenfélét beszélnek. Azt rebesgetik, hogy látták korán reggel misére menni. Az egyik kollégánk, aki kocogni szokott, mintha látta volna.

– És van még valami?

– Semmi. Több semmi.

– Önök, tanárok, rendszeresen beszélgetnek?

– Természetesen – feleli Antonyin professzor.

– És ő soha nem beszél Istenről?

– Nem, nem emlékszem, de beszél...

– Miről?

A tanú, mielőtt válaszolna, zavarodott pillantást vet Lenszkijre, aki még mindig őt nézi:

– Beszél a... korunk lelki ürességéről... A misztériumról... Egy alkalommal Descartes-ot idézte...

– Pontosan melyik mondatot?

– „Ennek a hatalmas fénynek a semmihez sem hasonlítható szépsége...”

– Ez minden? Nem látott egyebet?

– Nem, biztos úr.

– Köszönöm. Elmehet.

Antonyin professzor elköszön, s Lenszkij felé intve egy rendőr kíséretében eltávozik. Olga Talberg Lenszkijhez fordul:

– Látja, amit a kollégái közül egy tud, azt tudja az összes többi és valamennyi tanítványa is.

A biztoshoz fordul:

– Egyébként erre vonatkozóan kellett adatokat gyűjtenünk?

– Igen, s meg is vannak.

A rendőrbiztos az íróasztala fölött odanyújt a nőnek néhány papírlapot. Az gyorsan átfutja őket, majd megjegyzi:

– Ez senki számára sem titok.

– Ön azt mondta, hogy egyszerűen csak beszélgetni akar egy kicsit.

– Igen, de mi komolyan végezzük a dolgunkat.

– Éppen ezért vagyunk itt – teszi hozzá a biztos.

A pszichológusnő újra átveszi a szót:

– Annyi veszélyes álmodozó van szerte a világban. Mindegyik a saját igazságdarabkájával. S amiért kész meghalni vagy kész ölni.

A professzor mosolyogva, könnyedén vállat von. Az efféle szavak számára szélsőségesnek tűnnek.

A biztos megszólal:

– Elfogadja, hogy nekünk jogunk van önt kikérdezni?

- Nem értem – mondja Lenszkij.
- Ön egy adott társadalomban él, egy fontos történelmi pillanatban. Egyet kell értenie ezzel a társadalommal. Elfogadja ezt?
- Igen.
- Nincs semmilyen lázító vagy felforgató szándéka?
- Nincs semmi.
- Akkor hát nekünk jogunk van, hogy önt kikérdezzük?
- Igen.
- Olga következők:
- Ez a társadalom önt nevelőnek választotta. Hogy alakítsa, formálja az új lelkeket. És mit látunk ennek a nevelőnek a lelkében? Perverziót. Hóbortos eltévelyedést. Megérti már a mi nyugtalanságunkat?
- Én könnyen megnyugtathatom önöket – mondja Lenszkij.
- Nem, professzor – veszi át a szót a biztos. A mi szemünkben és számunkra ön vesélyes. Több generáció óta oly sok erőfeszítés történt arra vonatkozóan, hogy ifjúságunkat megszabadítsuk az ósdi hiedelmektől, annyi rossz dolog okozójától. Helytelen példamutatásával ön kiteszi magát annak, hogy kockáztatja mindezen erőfeszítések lerombolását és mindezen áldozatok megsemmisítését. Ezt megérti?
- Nem – feleli nyílt őszinteséggel Lenszkij.
- A pszichológusnő újra szelídebb hangot üt meg, mintha vallomást tenne:
- Ön azt kérdezi magában, hogy mit csinálok én itt. Nos, én segíteni szeretnék önnek, hogy felszabaduljon. Hogy önmaga legyen. Meg akarom próbálni, megpróbálok elmagyarázni önnek, hogy miért hisz. Miért hiszi, hogy hinni kell.
- Ön nem valami nagy dolgokat tanít majd nekem.
- Ja, vagy úgy?
- Igen, többé-kevésbé ismerem mindazt, amit erről már elmondtak.
- Például?
- Átlapoztam Voltaire-t, Renan-t. Tudom, hogy a hit Feuerbach szerint „az ember végtelen szubjektivitásának kivetítődése”. Hogy Marx számára a hit az én társadalmi és gazdasági életkörülményeinek produktuma. Hogy Freud szerint gyerekes illúzió.
- És ön ezt teljes egészében elveti?
- Nem, ellenkezőleg. El lehet mondani, hogy a saját nézőpontjunktól mindezen gondolkodóknak igazuk van.
- A professzor – arcán egy futó mosollyal – hozzáteszi:
- Egyébként Isten az, aki az ő szájuk által szól.
- A rendőrbiztos elámul:
- Azt akarja mondani, hogy Isten Marx szája által fejezi ki magát?
- Pontosan. Marx szabadságát tiszteletben tartva.
- Lényegében – veszi át a szót a pszichológusnő – amit ön mondani akar, az nem más, mint az, hogy a hit messze túlmutat mindenféle érvelésen, annak meghatározására vagy támadására irányuló kísérleten?
- Pontosan így van.
- A hit érzékelhető, nem tárul fel.

- Ön mondta ezt.
- Mégis a teológusok régóta megpróbálják összeegyeztetni az észet és a hitet.
- Pontosan. Isten értelmet adott nekünk, és használnunk kell azt. Szent Ágoston mondotta: „Szeresd nagyon az értelmet.”
- A hitnek alávetetten – jegyzi meg Olga.
- Nem. Megkísérelvén felemelni azt a hithez.
- A rendőrbiztos hirtelen rákérdez:
- Miért gondolja?
- Talán úgy tudnám azt megmagyarázni – mondja a professzor –, hiszek Istenben, mert sehol sem találtam meg a válaszokat azokra a kérdésekre, amelyeket felteszek magamnak.
- Milyen kérdések ezek? – kérdezi Olga.
- Az életem és az állapotom természete, értelme és még inkább a tudományos kérdések: az anyag alkotóelemei, az energia, az univerzum formája és kiterjedése. Olykor ezekről a kérdésekről beszélgetek azokkal a professzorkollégáimmal, akik természettudományokat oktatnak. És nem látok semmiféle világos választ a hiten kívül.
- Egy napon – mondja a biztos –, lesz majd egy.
- Jelenleg a tudomány több olyan kérdést is felvet, amelyre ma még nem tudja a választ.
- A pszichológusnő elégedetlennek és csalódottnak tűnik. Lenszkijhez fordul:
- Megpróbálom önt követni. Elég nehéz. Ön nem tud kilépni saját magából. Önnek van egy a priori elve. S mindig abba kapaszkodik. Engem pedig egy valós veszély nyugtalanít: a fertőzés, a ragadósság ön körül. Ez az, amiről beszélnünk kell! Ez az, amiért ön itt van! És ön nekünk erre azt válaszolja: hiszek, mert hiszek. Hölgyeim és uraim, elégedjenek meg ezzel, mivel úgysem kapnak egyebet! Lenszkij professzor, ön, aki szereti az értelmet, jól láthatja, hogy ezt a választ én nem fogadhatom el.
- Nekem nincs más válaszom.
- Ha jól emlékszem – kezdi újra Olga –, régen azt mondták: Isten végtelen misztérium, tehát isteni. Hiszem, mert abszurdum. Abszurditás, ami meghalad bennünket, és ami tehát Istentől származik. Ezek az érvek többé nem tarthatóak, tudja ezt ön? Ma egész egyszerűen azt mondják erről a zűrzavarról: Ez képtelenség. Teljes abszurdum. Krisztus az Atya jobbán ül s eljön majd ítélni élőket és holtakat. De egy ilyen ember, mint ön, hogy tud hinni ehhez hasonló marhaságokban?

A biztos megkérdezi a professzort:

- Kér egy teát?
- Igen, kérek szépen.
- És te? – kérdi a pszichológusnőt.

A nő igenlően bólint. A biztos még megkérdezi Lenszkijről:

- Cukorral vagy cukor nélkül?

– Cukorral kérem.

A biztos a titkárnője felé fordul. A nő rázza a fejét: nem kér teát.

A rendőrbiztos megnyomja a kaputelefon gombját:

– Hozzon három teát cukorral.

A beállt csendet Lenszkij töri meg:

– Különös érzetem van.

– Mi lenne az? – kérdezi Platna.

– Az a benyomásom, hogy önök úgy tekintenek rám, mint egy idegenre, mint valami szörnyre.

A két kikérdező válasz nélkül hallgatja a professzort, aki így folytatja:

– Pedig mi ugyanolyan hús-vér emberek vagyunk.

Mintha válaszra várna, egy pillanatra elhallgat, majd hozzáteszi:

– Talán a lelkünk az, ami nem ugyanolyan? Miért csodálkoznak azon, amit én hiszek? Valamilyen bűncselekményt követtem el? Egy másik fajból vagy egy másik bolygóról való vagyok?

10

Kopognak az ajtón.

– Tessék! – mondja a rendőrbiztos.

Ugyanaz a sötét egyenruhás rendőr lép be és egy tálcán hoz három teát papírpohárban.

Köszönöm – mondja Platna. – Tegye le.

A rendőr leteszi a tálcát a biztos asztalára. Platna feláll, s az egyik poharat a pszichológusnőnek nyújtja, a másikat a professzornak.

A rendőr valamit sug a biztos fülébe, aki egy intéssel válaszol neki, mintha valakit be akarna hívatni.

A beszüródő fény egyre gyengébb. A titkárnő megkérdezi:

– Meggyújthatom a lámpát?

– Természetesen.

Meggyújtja a lámpát a saját íróasztalán, ami a rendőrbiztosé mögött van.

Lenszkij folytatja:

– Önök nem válaszoltak nekem.

11

S ekkor – rendőri kísérettel – egy nő és egy tíz év körüli kislány lép a helyiségbe.

Amikor megpillantja őket, Lenszkij nem tudja leplezni meglepetését.

A biztos int a rendőrnek, hogy tegyen ki még egy széket, majd a nőhöz fordulva mondja:

– Jó estét, asszonyom. Platna rendőrbiztos vagyok. Köszönöm, hogy eljöttek. Foglaljanak helyet.

A hölgy és a professzor röpké pillantást váltanak; a hölgy leül. A kislány a szék mellett állva marad.

A biztos megkérdezi az asszonyt:

– Kér egy teát?

– Köszönöm, nem.

A rendőr, aki Lenszkij professzor és az új tanúk mögött áll, diszkrét kézjelekkel tudakolja, hogy menjen el, vagy maradjon.

A biztos kézmozdulattal jelzi, hogy maradjon.

A rendőrbiztos folytatja a kihallgatást:

– Ön Lenszkijné asszony.

– Igen.

Platna lapozni kezd a dossziéjában.

– Mióta férjezett?...

– Tizenkét éve.

– Két gyermek?

– Igen, de a kisfű még nagyon kicsi, őt az édesanyámnál hagytam, csak Szonját hoztam magammal.

– Rendben van. Lenszkijné asszony, tudja, miért hallgatjuk ki a férjét?

– Nem, biztos úr.

– Nem gondolom, hogy túlságosan komoly ügyről lenne szó. Csupán formalitás. Legalábbis remélem. Ezért kérem, hogy őszintén válaszoljon majd nekem.

– Igen.

Az asszony már észrevette a biztos íróasztalára helyezett misszálét és rózsafüzért, de úgy tesz, mintha semmit sem látott volna.

– Lenszkijné asszony – kérdi a biztos – hisz ön Istenben?

A nő azonnal és határozottan válaszolja:

– Nem.

– Biztos ez? Hihetek önnek?

– Igen, ez biztos.

– Soha nem is hitt benne?

– Soha. A családomból senki sem hitt Istenben.

A rendőrbiztos ellenőriz valamit a dossziéjában.

Ezalatt Lenszkijné egy pillantást vet a férjére, aki kissé meggörnyedve egészen közel ül hozzá. A professzor teás poharát a kezében tartva bizonyos kíváncsisággal vizsgálja feleségét.

A rendőrbiztos újra felemeli a fejét és a következő kérdést intézi Lenszkijnéhez:

– Most akkor azt mondja meg nekem, a férje vajon hisz Istenben?

– Én... én nem tudom.

– Ő erről soha sem beszél önnek?

– Soha.

– És ön semmit sem vett észre?

– Például mit?

A rendőrbiztos feléje tolja a misszálét és a rózsafüzért.

– Ismeri ezeket a tárgyakat?

– Igen.

– Ezek a férje tulajdonában vannak, ugye?

– Igen, azt hiszem.

– Ő maga is minden további nélkül elismerte ezt. Még egyszer...

A biztos, hogy egyet kortyoljon a teából, hirtelen megállt beszéd közben. Azután éles pillantást vet a nőre, akit éppen kikérdezett.

Az asszony nem akadt el, csak várakozik.

– Még egyszer mondom, egyáltalán ne féljen. Formális kihallgatásról van szó. Lenzkijné asszony, ön boldog házasságban él?

– Hogyne... nagyon boldog vagyok...

– Semmi komoly probléma sincs a férjével?

Miközben ezt a kérdést firtatja, a biztos átfutja a dossziét, ami arra enged következtetni, hogy tudomása van bizonyos dolgokról.

De az asszony csupán kisebb zavartságot mutatott, s röpké mosollyal válaszol:

– Nem... Kisebb viták... de semmi komoly...

– Mikről szólnak ezek a kisebb viták?

– Ó, hát anyámmal kapcsolatban, a televízióról...

– Politikai viták soha sincsenek?

– Á, nem, soha.

A biztos még megkérdezi:

– Önök szerelmi házasságot kötöttek?

– Igen.

– És ön nem bánta meg?

– Nem, egyáltalán nem.

Az asszony feszültsége felenged, még mosolyog is. De a rendőrbiztos hanghordozása újból megváltozik, ismét nyugtalan, feszültebbé válik, amikor megkérdezi:

– Jól van. Lenzkijné asszony, ön tizenkét év óta férjezett. Ennyi idő alatt észre kellett vennie, hogy férjének vannak bizonyos szokásai, nemde?

– Igen, természetesen.

– Vasárnaponként korán kel?

– Igen, nagyon korán.

– Tudja-e, hogy miért?

– Nem... Talán, hogy...

Az asszony összezavarodik, mintha keresne valamit az emlékezetében. Platna biztos az segítségére siet:

– Hogy a misére menjen?

– Talán.

A rendőrbiztos újra a dossziéját lapozgatja s kivesz belőle egy több oldalas jelentést, amit átnyújt a professzor feleségének.

– Mi igen pontosan tudjuk, hogy hányszor megy misére, hányszor megy gyónni és hányszor áldozik. Ami bennünket érdekel, az nem az, hogy mit hisz az ön férje, alapjában véve ez nem tilos...; hanem ami bennünket érdekel, az az, hogy megtudjuk,

ezek a hitek hogyan s miben nyilvánulnak meg? Hogy ezek valami módon láthatóak-e? Hogy a környezetének, önnek vagy a gyerekeinek beszél-e ezekről?

– Nem, ezekről soha nem beszél.

– Nem imádkozik odahaza?

– De igen, de..

Az asszony elbizonytalanodik, nem akarván a férje felé fordulni, végül mondja:

– Teljesen egyedül, a fürdőszobában...

A biztos közben megkérdezi:

– Önök megünneplik a karácsonyt?

– Igen, egy kicsit... Ajándékokat készítünk a gyerekeknek... Mint mindenki...

– A férje soha nem akarta önt megtéríteni? Soha sem javasolta önnek, hogy kísérje el őt a templomba?

– Egyszer, nagyon régen, házasságunk kezdetén. De nem erősködött. Ő tudja, hogy engem ez hidegen hagy.

– Amikor barátokat fogadnak, nem tesz semmilyen célzást?

– Semmilyenet.

– Miről szokott beszélni a férje?

– A munkájáról, az olvasmányairól, moziról, zenéről...

– De a saját istenhitéről soha nem beszél?

– Á, nem, soha. Egyébként...

Ekkor a férje felé fordul, aki őt még mindig élénk figyelemmel követi, majd hozzáteszi:

– Egyébként nem hiszem, hogy ő valóban nagy fontosságot tulajdonít ennek. Ez inkább... ez inkább megszokás nála.

12

Semmi jel nem utal arra, hogy a biztos befejezte volna a kihallgatást, de egy pillanatnyi csend után mégis a pszichológusnő veszi át a szót és közvetlenül a kislányhoz fordul:

– Téged Szonjának hívnak?

– Igen, asszonyom.

– Nekem is van egy kislányom, őt Natasának hívják. Hány éves vagy?

– Tíz.

– Gyere ide egy kicsit, Szonja. Szeretnék tőled kérdezni valamit.

A kislány tétovázik, félénken az anyjához húzódik.

A pszichológusnő bátorítja:

– Gyere, ne félj!

Lenszkijné kicsit megböki a gyereket:

– Eridj... menj oda a nénihez...

A kislány kelleetlenül ott hagyja az anyját és Olga felé indul, aki az asztaltól kissé felemelkedve mondja:

– Menj körbe, s úgy gyere ide.

A kislány engedelmességgel mindjárt ott is terem a pszichológusnő mellett, aki mo-

solyogva a vállára teszi az egyik kezét.

– Na és? Jól tanulsz az iskolában?

– Igen, asszonyom.

– Szereted a tanáraidat?

– Igen, nagyon szeretem őket.

– És otthon is minden rendben van? Szereted a szüleidet?

– Ó, igen, asszonyom.

– Mondj még meg nekem egy dolgot. Édesapád szokott neked beszélni Istenről, néha?

Szonja egy pillanatig ingadozik, mintha nem jól értette volna a kérdést, keresi a szülei tekintetét, majd fejét rázva válaszolja:

– Nem...

– Biztos vagy benne? Itt, tudod, nem szabad hazudni. Sőt tilos.

A kislány anélkül, hogy bármit is mondana, még egyszer megrázza a fejét. A pszichológusnő kérdezi:

– Apa soha sem mutatott neked egy képeskönyvet?

Olga Talberg a biztos felé nyújtja a kezét, aki odaadja neki a misszálét. A nő a kezébe veszi, megmutatja Szonjának s közben ismétli:

– Például ezt a könyvet. Apa soha sem mutatta meg ezt neked?

Szonja egy pillanatig tétovázik, majd ajka szegletéből odaveti:

– De igen...

Ez már túl sok volt Lenszkij professzornak. Elveszítve nyugalmát, hirtelen feláll és gyorsan odalép a pszichológusnő íróasztalához:

– De hisz miféle módszerek ezek? Meddig fognak még önök elmenni? Mit akarnak vele kimondatni?

Az ajtó mellett álló rendőr beavatkozásra készen előrelép. A biztos egy gyors kézmozdulattal megállítja.

A pszichológusnő nagyon higgadtan felemeli tekintetét a vele szemben álló professzorra:

– Hogy mit akarok vele kimondatni? Egész egyszerűen csak az igazságot. Nem keresek mást, mint az igazságot.

És miközben a professzor ott maradt állva, Olga Talberg visszatérve a kislányhoz, újra megkéri:

– Nos, válaszolj nekem, Szonja! Apukád ugye megmutatta neked ezt a könyvet, ugye így van?

– Igen...

– Amikor megmutatta ezt neked, minden bizonnal beszélt neked Istenről, meg a Szent Szűzről, nem?

– Igen, talán...

– És te mit gondolsz arról, amit ő mondott neked?

– Unalmas volt.

Ez a válasz valamelyest meglepte a pszichológusnőt, aki néhány pillanatig nem tudja, mit mondjon. Aztán mosolyogva folytatja:

– Igazad van. Köszönöm neked. Nagyon kedves kislány vagy. Menjél szépen.
S egy kedves mozdulattal elküldi a gyereket, aki nyomban visszatér az anyja mellé.
Lenszkijné ekkor megkérdi a rendőrbiztost:

– Akkor hát vége?

A biztos egy pillantást vált Olgával és válaszolja:

– Az önök számára igen.

– Elmehetek?

A pszichológusnő szól közbe:

– El is mehetnek, de maradhatnak is, ahogy akarják.

Ebben a feszült helyzetben érződik, hogy Lenszkijné, akiben talán szövetségést vél felfedezni, kezdi érdekelni a pszichológusnőt.

Lenszkijné feláll, s a férje felé fordulva megkérdi tőle:

– Szeretnéd, hogy maradjak?

– Ahogy te akarod, én, én szeretném.

– Talán egy kicsit még maradok.

– Nagyon jó – mondja a biztos. – Akkor üljön át oda.

Int a rendőrnek, aki áthozza a széket, amelyen korábban ült Lenszkijné és hátra teszi, a fal mellé. Az asszony mindjárt le is ül. A kislány engedelmesen az anyja mellett foglal helyet.

13

A rendőr a kislány közelében meggyújt egy másik lámpát. Az ablakfüggönyökön át látni, hogy kint még világos van.

A rendőrbiztos figyelmezteti a professzort:

– Igya meg a teáját, mert ki fog húlni.

– Igen, köszönöm.

– Professzor úr! – mondja a pszichológusnő –, nagyon sajnálom, hogy kikérdeztem a lányát, de meg kellett tennem. S ő elmondta nekem, amit tudni akartam.

A titkárnő, aki egy rövid ideig abbahagyta a jegyzetelést, most újra munkához lát.

A professzor gyorsan megissza a teáját. Minden jel arra mutat, hogy e kis szünet után a beszélgetés folytatódik majd, s hogy nem lesz könnyű.

A pszichológusnő szólal meg először:

– Az ilyen emberekkel, mint amilyen ön is, az a sajnálatos, hogy nézeteiket mindenkor terjeszteni akarják. Meg akarnak győzni. Téríteni akarnak.

– Ön téved – mondja Lenszkij.

– Nem, én nem tévedek. A bizonyíték az ön lánya. És amit vele tesz, azt teszi kétségkívül más emberekkel is.

– Nem.

– De igen. A saját tanítványaival, a barátaival. Talán az ismeretlenekkel is, akikkel találkozik.

Lenszkij professzor megemeli a hangját:

– Mondom önnek, hogy nem így van.

– Nem ön az első az efféle emberek közül, akivel találkozom, Lenszkij úr. A hit olyan valami, amiben osztozni kell. Aminek terjednie kell. Ez a természetéből adódik. Ön nem tehet másképp, mint hogy a saját környezetében továbbadja ezt a rossz magot, aminek a kiirtása számunkra nagy nehézséget jelent.

A professzor, hogy idegességét leplezze, erőt véve saját magán, kérdezi:

– Feltehetek egy kérdést?

– Épp ezért vagyok itt – válaszolja Olga.

– Miben rossz ez a mag?

– Tényleg azt akarja, hogy válaszoljak önnek?

– Igen, nagyon érdekelne a válasza.

– Miért?

– Gyakran hallottam, hogy támadják a vallást. De nekem úgy tűnt, hogy ezek a támadások a régi idők vallása ellen irányultak, az ellen, ami többé már nem létezik, vagy pedig a vallásnak a külső, politikai vagy militarista formái ellen. Amiket a legpontosabban szeretnék megismerni, azok a hit veszélyei.

– Mielőtt válaszolnék az ön kérdésére, én is kérdezni szeretnék valamit.

– Igen, tessék.

– Azt gondolja-e, hogy lehetséges önt meggyőzni a saját tévedéséről?

A kérdés hallatán a professzor kissé zavarba jön, majd elgondolkodik. A pszichológusnő még nyomatékosítva hozzáteszi:

– Megismétlem a kérdésemet, ami nagyon lényeges. Úgy gondolja-e ön, hogy ez a mi párbeszédünk szolgál valamire, előbbre visz, hogy gondolkodásra, kételkedésre vagy mi több, véleménye megváltoztatására vezetheti önt, vagy ellenkezőleg, inkább azt gondolja, mindez haszontalan, s hogy a játszmát előre lejátszották, és hogy én mindenképpen esélytelen vagyok, hogy egy jottányit is előmozdítsam az ön ügyét?

A professzor zavarában mondja:

– Nehéz válaszolnom...

A pszichológusnő kérleli:

– Próbálja meg! Azért vagyunk itt, hogy ebben tisztán lássunk. Nézzen mélyen saját magába! Próbálja meg egy pillanatra félretenni a konokságát! Önt ez az a priori vakítja el.

– Én nem konok vagyok, hanem meggyőződéses.

– Meggyőződése tévedésen alapszik.

– Az ön álláspontja szerint – mondja Lenszkij.

Mindketten erősen koncentrálnak, mint ahogy két ellenfél szokta a fontos összecsapás előtt. A pszichológusnő láthatólag nagyon jóindulatúan kezdi:

– Ön azt mondja, hogy ismeri a nem hívők valamennyi érvét, és hogy azok iránt teljesen közönyös. Ez lehetséges. De ha én valami mást ajánlok önnek? Néhány szót, ami bármily kevésbé is, de megérinti?

– Például?

– Nem tudom, mit fogok önnek mondani. Rögtönözni fogok, belezavarodom majd, s egyedül csak arra lesz gondom, hogy a segítségére legyek. Ezt, ezt elhiszi?

– Igen.

– De tudnom kell, hogy van-e esélyem? Tudnom kell, hogy milyen füllel fog engem hallgatni?

– Hallgatni fogom önt. Lesz-e jogom válaszolni?

– Természetesen – mondja a rendőrbiztos.

– Lenszkij professzor, valamennyi képzelgésünk közül, amik bennünket körülvesznek és fenyegetnek, messze a legrosszabbak azok, amelyek a bensőnkből származnak, és amelyeket magányunkban mi magunk gyártunk. Azok, amelyek egy olyan dolog létezését hitetik el velünk, ami csak a fejünkben létezik.

– Ezt nevezik hallucinációnak.

– Pontosan. És semmi sem nehezebb, mint attól megszabadulni.

– Nekem semmi közöm egy hallucinálóhoz.

– Ó, ne mondjon ilyet! Nem minden hallucinációt kísér kidülledt szem és reszkető kéz. Egyes hallucinálók nyugodtnak és intelligensnek is tűnhetnek, mint amilyen ön. Ezek különben a legmakacsabbak.

Lenszkij elmosolyodik – de ez a mosoly rosszul leplezi növekvő nyugtalanságát – miközben megkérdezi:

– A megjelenésem ellenem szól?

– Én nem ezt mondtam – válaszolja Olga. Amit én mondtam az az, hogy semmi sem bizonyítja az ön gondolkodásának helyességét. Megjelenése nem szól ön ellen. De én nem hagyatkozhatom az ön megjelenésére. Most pedig mondjon meg nekem még egy dolgot: a hit Isten által adatik meg; ebben egyetértünk?

– Igen, az isteni kegyelem által.

– Ebben az esetben hogy lehet az, hogy megadja önnek, de megtagadja tőlem? Hogyan lehet az, hogy sem közlőről, sem távolról engem soha sem érintett meg Isten kegyelme? Lennének kivételezettek?

– A hit nem tagadtatott meg öntől. Ön az, aki nem kér belőle. Ön is, mint mindenki, hallott a jó hírről. De ön szabad marad abban, hogy elutasítsa azt.

– Miért?

– Isten önt szabadnak teremtette. Mondhat nemet.

– De vajon miért mondok én nemet?

– Nem én tudok válaszolni önnek.

– Mindketten élőlények vagyunk, ezt tisztán látjuk, s telve vagyunk jóakarattal: a szívünk miért ellentétes érzületű?

– Nem tudom.

– Vajon ez a különbség szükségszerű? Nélkülözhetetlen ahhoz, hogy legyenek különöck, tiltakozók, megvilágosodottak? Talán bűnözők?

– Ismerem ezt a kérdést, de nem tudok rá válaszolni.

– Az ön hite kielégíti önt? Örömmel tölti el?

– Igen.

– A hite választ ad minden kérdésére?

– Még ennél is több: az a boldogságom. Istennel minden világos és a világ teljes. Nélküle többé semmit sem értek, és minden borzalmas káosznak tűnik.

– De ön és én ugyanabban a világban élünk. Megpróbálunk abban élni, megtalálni

az élet értelmét, a helyes cselekvést. Számomra is minden világos az életben. Amit cselekszem, és amiért azt cselekszem. Ami számomra visszatetsző, az az ön menekülése, az a menedék, amit az Isten karjaiban vél megtalálni. S amikor én azt kérdem: miért nem ugyanaz a fény világít meg minket, önt és engem, ön nekem azt feleli: nem tudom. Ha egy kicsit tovább lendítem önt, akkor azt fogja nekem mondani, hogy az Úr útjai kifürkészhetetlenek, ami, köztünk szólva, nagyon kényelmes, de nagyon üres válasz.

– De mégis az egyedüli lehetséges.

A pszichológusnő kérleli:

– Magyarázza ezt meg nekem!

– Isten nagyon magasan a mi lelkünk fölött van. Nem is álmodhatunk arról – legalábbis ezen a földön nem – hogy elérjük őt.. Ő az idő és a tér ura, ő a mindenség, ő az árnyék és a fény, ő a zár és a kulcs. Képes arra, hogy belőlem hitetlent, önből pedig apostolt csináljon. De ő nem teszi ezt. Az ő szempontját mi nem ismerjük. Azt sem tudjuk, hogy csak egy terve van-e? A hit kinyújtott kéz. El lehet fogadni, vagy vissza lehet utasítani. Ha a hit valamiféle abszolút bizonyossággal ráerőltetné magát az emberekre, és ha Isten látható lenne, akkor miféle érdem lenne hinni benne?

– Ez tehát érdemszerző, méltánylandó cselekedet? – kérdi Olga.

– Természetesen.

– Miért? Mit kell kiérdemelni?

– Üdvösségünket az örök életben.

A rendőrbiztos hirtelen megszakítja a párbeszédet:

– Nos, helyben vagyunk.

A pszichológusnő a biztos felé fordulva kérdezi:

– Mit mondasz?

– Azt, hogy megérkeztünk. Az üdvösségbe. Mert mi rossznak születünk, s ezt neked, Olga, tudnod kellene. Te és én már a bölcsőnkben azok voltunk. És mind a többiek is. Isten megteremtett bennünket, de már a kezdetkor be is csapott. És elítélt. Mi vagyunk a szegény bűnösök.

– Igen – veszi át a szót a pszichológusnő. – És, Lenszkij professzor, itt van az, amiért az egyház alapjaiban, azaz természeténél fogva és lényegileg reakciós. Mindig is az elnyomás, a mozdulatlanság, a reakció oldalán állt. S ez így van Szent Ágoston óta, aki kinyilvánította, hogy az ember rossznak születik.

– Ha az ember természeténél fogva rossz – folytatja a rendőrbiztos –, akkor kell egy vallás és kellenek törvények, hogy megfékezzük és megbüntessük az embert.

Lenszkij felkiált:

– De önök is, önök is törvényeket szabnak.

A biztos és a pszichológusnő nem figyel erre a mondatra.

Olga veszi át a szót:

– Amikor hiszünk Istenben, megvetjük az embert. Kijelentvén, hogy az ember rossz, és hogy az életünket szomorú siralomvölgyben töltjük, minden boldogságot és minden előrelépést ellehetetlenítünk. Ez egyébként világos: amikor feltűntek a modern idők nagy reménységei, az egyház rögtön agóniába süllyedt.

– Milyen reménységek? – kérdi Lenszkij.
 – Ön azokat ugyanolyan jól ismeri, mint mi.
 – Az egyedüli nagy reménység – válaszolja ekkor Lenszkij professzor – az, hogy a földön egy napon eljön Isten országa.
 – Nyugodjon meg, professzor úr – mondja Olga, az efféle kijelentéseket lehet ám rosszul is értékelni.

A rendőrbiztos a titkárnő felé fordul:

– Törölje ki az utolsó válaszát!

– Igen, uram.

A titkárnő egy sort töröl a jegyzetből. A biztos megkérdezi:

– Tudja követni?

– Van egy kis gondom a tulajdonnevekkel.

– Nem probléma.

Lenszkij maga veszi át a beszélgetés fonalát:

– Van egy dolog, amit nem fogadhatok el.

– Melyiket? Mi az? – kérdi a biztos.

– Az ember megvetésének vádját. Épp az ellenkezőjéről van szó. Nem lehet Istent szeretni anélkül, hogy ne szeretnénk az embert, és ez fordítva is igaz. Ez a két szeretet egyé olvad.

– El kellene hinnünk az egész prédikációt – mondja a biztos.

A pszichológusnő még hozzáteszi:

– Legyen óvatos, professzor. Óvatos és nyugodt. És kíméljen meg bennünket az össze-vissza-beszédteől.

– Önök pedig – mondja Lenszkij –, kíméljenek meg engem az előre gyártott eszméktől.

– A magam részéről megígérem – mondja a pszichológusnő –, hogy megteszem, amennyire csak tőlem telik. De ami engem illet, egy dolgot meg kell mondanom önnek. Mélyen meg vagyok győződve, ha nem is az igazságról, de a szocializmus történelmi szükségszerűségéről.

– Azt hiszem, ezt már észrevettem.

– Saját gondolkodásom és következtetésem eredményeiről beszélek. És nincs itt szó semmiféle hitvallásról.

– Ön mondja ezt.

– Igen. S készen állok a vitára. Nem vagyok olyan konokul megátalkodott, mint amilyen ön. Nem zárkózom be saját egómba. Ha ön beszélne, én meghallgatnám.

– Én a legkevésbé sem kívánom meggyőzni önt.

– Milyen kár.

Ezekre a szavakra a nő hirtelen tónust váltva kérdezi:

– Az ön véleménye szerint a világ Isten szerint van elrendezve?

– Igen.

– A világegyetem, a csillagok járása és sejtjeinknek oly titkos működése is?

– Igen.

– Az évszakok, a madarak repülése, a növényi nedv áradása és a birodalmak egymásutánja?

– Igen, minden.

A rendőrbiztos átveszi a kérdést:

– A háborúk, a balesetek, a járványok, a nyomorgó és éhező gyermek-milliók, mindez Isten rendelése szerint való?

– Kétségkívül.

– S ön ezt elfogadja és egyetért vele? Csodálatosnak találja ezt a rendet?

– Minden Isten országába vezet. Minden szükséges feltétel ott van. De az ember szabadsággal bír ahhoz, hogy vérbe borítsa a földet.

Olga megkérdezi a professzortól:

– Isten miért kényszeríti ránk a bajt, a szerencsétlenséget?

– Ő semmit sem kényszerít ránk.

– És az erőszak? – kérdi a biztos. – És a nyomor? Miért vannak?

– Mi a létjogosultságuk? – kérdi a pszichológusnő.

Lenszkijnek csak egyetlen válasza van:

– Nem tudom.

Olga folytatja:

– Ezért a borzalmas káoszért, ahogyan az imént mondotta, nem tartja felelősnek Istent?

– Nem.

– Csak az embereket? – kérdezi Platna.

– Csak az embereket, mert ők elfelejtették Isten szavát.

– És azokról, akik harcolnak ez ellen a káosz ellen – veszi át a szót Olga – róluk mit gondol?

– Csodálom őket. Amikor tudom, segítem is őket. De az önök számára minden a történelem keretei között játszódik. Számomra minden egy másik életbe vezet. Az ön cselekedete például számomra teljesen törvényesnek tűnik, mivel egy államot kell életetnie. De Krisztus azt mondotta: Az én országom nem e világból való. A föld drámái csupán szükséges átmenetek.

Olga újabb kérdést tesz fel:

– Ön hisz abban, hogy van egy másik élet a mostani után?

– Igen, nagyon szilárdan hiszem.

– Csak egy zárójel, professzor: hisz-e ön az idők végezetében? Hiszi-e, hogy közel a világ vége?

– Egy keresztény ember számára a világ vége mindig közel van. Mindig késznek kell lenni.

– De tényleg, mondja meg nekünk, vajon az apokalipszis már holnap bekövetkezhet?

– Isten számára „holnap” nem jelent semmit. Holnap, ez lehet ezer vagy millió év múlva. De lehet két másodperc múlva is. Lehet tegnap.

– A világ vége már mögöttünk lenne?

– Lehetséges.

- Ha úgy adódik, kérdezi Olga, akkor még van időnk?
- Soha sincs időnk – válaszolja Lenszkij professzor. – Az idő nem létezik. Isten az idő teljessége.
- Ekkor Olga megkérdezi:
- Mi nem Isten?
- Azt nem tudom.
- A háború, az elpusztuló fák, az összeroncolt föld, a szennyezett óceánok, a megzavarodott évszakok, mindez Isten?
- Igen.
- Tehát le fogja rombolni, amit megteremtett? – kérdi Olga.
- Ő megmondotta. Az embereknek lehetőséget adott arra, hogy elpusztítsák a teremtetését.
- Miért?
- Én nem ismerhetem az ő akaratát.
- Ismét megérkeztünk – mondja a biztos.
- És a *felelős* szónak nincs értelme Isten számára – teszi még hozzá a professzor.
- Olga egy kerülővel próbálkozik:
- Professzor, a hit sokáig megbénította a tudományt. Ön jól tudja ezt. S ha elkezdjük mondogatni: „Isten mindent elrendezett a világban, s egyedül ő ismeri annak törvényeit”, akkor megakasztunk mindenféle kutatói szellemet, meg az ismeretek fejlődését is.
- Az ember inkább maradjon a saját vackában, mint az állat – mondja a rendőrbiztos.
- És reggeltől estig ismételgesse: minden homályos, minden titkos. Ugyanakkor ön azt mondja: szeretni kell az értelmet. Akkor hát, hogy is van?
- Meg kell hát érteni, vagy nem kell megérteni?

Folytatás a következő számunkban